

Doğa tabanlı çözümler: Kahramanmaraş örneğinde dirençli kır-kent bütünü üzerine bir değerlendirme

Şule KISAKÜREK^{1,*}, Sebahat AÇIKSÖZ², Nilgöl KARADENİZ³, Bülent GÜLÇUBUK⁴,
Damla GÜNEŞ¹

¹Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Kahramanmaraş

²Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Bartın Üniversitesi, Bartın

³Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Ankara Üniversitesi, Ankara

⁴Tarım Ekonomisi Bölümü, Ankara Üniversitesi, Ankara

*Sorumlu yazar: skazanci@ksu.edu.tr

Şule KISAKÜREK: <https://orcid.org/0000-0002-5005-8476>

Sebahat AÇIKSÖZ: <https://orcid.org/0000-0002-2673-9239>

Nilgöl KARADENİZ: <https://orcid.org/0000-0001-8538-1655>

Bülent GÜLÇUBUK: <https://orcid.org/0000-0003-4026-1814>

Damla GÜNEŞ: <https://orcid.org/0009-0004-6804-3338>

ESER BİLGİSİ / ARTICLE INFO

Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş 20 Mayıs 2026 / Received 20 May 2026

Düzeltilmelerin gelişi 1 Temmuz 2026 / Received in revised form 1 July 2026

Kabul 3 Temmuz 2026 / Accepted 3 July 2026

Yayınlanma 5 Temmuz 2026 / Published online 5 July 2026

ÖZET: Bu çalışma, Kahramanmaraş İli Onikişubat ve Dulkadiroğlu merkez ilçeleri örneğinde kır-kent bütünlüğünü değerlendirmeyi ve doğa tabanlı çözümlerin bu bütünlüğün güçlendirilmesindeki rolünü ortaya koymayı amaçlamaktadır. Günümüzde iklim değişikliği, kentlerin kırsal alanlara yayılması, afetler, gıda güvencesi sorunları ve ekolojik bozulmalar, kır ve kent arasındaki karşılıklı bağımlılık ilişkisini daha görünür hâle getirmiştir. Bu bağlamda çalışma, kır ve kenti birbirinden bağımsız mekânsal birimler olarak değil; ekolojik, ekonomik ve sosyal ilişkiler üzerinden bütüncül bir sistem olarak ele almaktadır. Araştırma üç aşamalı bir yöntem çerçevesinde yürütülmüştür. İlk aşamada kır-kent bütünlüğü, dirençlilik ve doğa tabanlı çözümler kavramsal açıdan incelenmiştir. İkinci aşamada, Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) Avrupa Birliği DEGURBA metodolojisine dayanan 2025 yılı kır-kent sınıflaması verileri kullanılarak çalışma alanının mekânsal analizi gerçekleştirilmiştir. Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) ortamında yürütülen analizlerde yoğun kent, orta yoğun kent ve kırsal alanların dağılımı değerlendirilmiştir. Üçüncü aşamada ise bulgular doğrultusunda kır-kent bütünlüğünü güçlendirmeye yönelik doğa tabanlı çözüm önerileri geliştirilmiştir. Sonuç olarak, araştırma alanının büyük bölümünün kırsal karakter taşımasına rağmen, nüfus ve ekonomik faaliyetlerin yoğun kent alanlarında toplandığı tespit edilmiştir. Orta yoğun kent alanlarının ise kır ve kent arasında geçiş zonları oluşturarak mekânsal süreklilik açısından kritik rol üstlendiği belirlenmiştir. Özellikle 6360 sayılı Büyükşehir Yasası sonrasında kırsal mahallelerin artan yapılaşma baskısı altında kaldığı; tarım alanlarının parçalandığı, yer yer amaç dışı kullanıma açıldığı ve ekolojik sürekliliğin zayıfladığı tespit edilmiştir. Çalışma kapsamında doğa tabanlı çözümlerin; ekolojik bağlantılılığın korunması, su yönetiminin iyileştirilmesi, tarımsal üretim peyzajlarının desteklenmesi ve böylece toplumsal dayanıklılığın artırılması açısından önemli bir planlama aracı olduğu ortaya konmuştur. Buna bağlı olarak çalışma, sürdürülebilir ve dirençli kır-kent

bütünü için doğa tabanlı çözümlerin ve çok ölçekli planlama yaklaşımlarının geliştirilmesi gerektiğini de vurgulamaktadır.

Anahtar kelimeler: Peyzaj planlama, kır-kent bütünlüğü, Onikişubat ilçesi, Dulkadiroğlu ilçesi.

Nature-based solutions: An evaluation of a resilient rural–urban continuum in the case of Kahramanmaraş

ABSTRACT: This study aims to evaluate the rural–urban continuum and to reveal the role of nature-based solutions in strengthening this integrity, through the case of the central districts of Onikişubat and Dulkadiroğlu in Kahramanmaraş Province. Today, climate change, the uncontrolled expansion of cities into rural areas, disasters, food security problems, and ecological degradation have made the interdependent relationship between rural and urban areas increasingly visible. In this context, the study approaches rural and urban areas not as independent spatial units, but as an integrated system shaped by ecological, economic, and social relationships. The research was conducted within a three-stage methodological framework. In the first stage, the concepts of rural–urban integrity, resilience, and nature-based solutions were examined conceptually. In the second stage, a spatial analysis of the study area was carried out using the 2025 rural–urban classification data of the Turkish Statistical Institute (TÜİK), based on the European Union DEGURBA methodology. Analyses conducted in a Geographic Information Systems (GIS) evaluated the distribution of densely populated urban areas, intermediate-density urban areas, and rural areas. In the third stage, nature-based solution proposals aimed at strengthening the rural–urban continuum were developed in line with the findings. As a result, although a large portion of the study area retains a rural character, it was determined that population and economic activities are concentrated in densely populated urban areas. Intermediate-density urban areas were identified as critical transition zones between rural and urban areas, playing an important role in ensuring spatial continuity. Particularly after the enactment of Metropolitan Municipality Law No. 6360, rural neighborhoods have become increasingly exposed to development pressure; leading to fragmentation of agricultural lands, occasionally opened to misuse and weakening of ecological continuity. Within the scope of the study, nature-based solutions were found to be an important planning tool for preserving ecological connectivity, improving water management, supporting agricultural production landscapes, and thereby enhancing social resilience. Accordingly, the study emphasizes the need to develop nature-based solutions and multi-scale planning approaches for a sustainable and resilient rural–urban continuum.

Keywords: Landscape planning, rural-urban continuum, Onikişubat district, Dulkadiroglu district.

GİRİŞ

Kentsel yaşam kalitesinin sürdürülebilir biçimde artırılması, ekosistemlerin sağlıklı işleyişinin korunmasına ve kırsal alanlarda üretim sürekliliğinin güvence altına alınmasına bağlıdır. Bu nedenle kırsal alanların zayıflaması, yalnızca tarımsal üretimi değil, kentsel yaşamın ekolojik, ekonomik ve sosyal sürdürülebilirliğini de olumsuz etkilemektedir.

COVID-19 pandemisi deneyimi, iklim değişikliğinin neden olduğu şoklar ve depremler, kır ve kent arasındaki ilişkinin tek yönlü değil, karşılıklı bağımlılığa dayalı bütüncül bir yapı olduğunu açık biçimde ortaya koymuştur. Bu bağlamda mekanla ilgili tüm çalışmaların kır-kent bütünlüğü içinde ele alınması, ekolojik bağlantılılığın sağlanması ve gıda güvencesi açısından dirençli sistemlerin geliştirilmesi kritik önem taşımaktadır.

Kırsal alan, sosyolojik olarak temel geçim kaynağı tarım olan, üretim ilişkilerinin mülkiyet yapısı üzerinden şekillendiği ve nüfus yoğunluğunun düşük olduğu mekânları ifade etmektedir (Öksüz vd., 2014). Ancak Türkiye’de kırsal alanlar uzun yıllar boyunca ya imar odaklı planlama yaklaşımlarıyla ya da yalnızca ekonomik üretim perspektifiyle ele alınmış, bu durum kırsal alanların çok boyutlu yapısının göz ardı edilmesine yol açmıştır. Özellikle 6360 sayılı Büyükşehir Yasası ile köylerin mahalleye dönüşmesi, kırsal alanların yönetsel ve mekânsal kimliğinde yeni belirsizlikler yaratmıştır. Bu süreçte TÜİK ve Eurostat (DEGURBA - *Degree of Urbanisation* - Kentleşme Derecesi) yaklaşımına dayalı olarak Türkiye’de yerleşimler “yoğun kent”, “orta yoğun kent” ve “kır” olmak üzere sınıflandırılmıştır (TÜİK, 2023). Ancak veriler, Türkiye nüfusunun büyük bölümünün sınırlı kentsel alanlarda yoğunlaştığını, kırsal alanların ise hem nüfus hem de işlev açısından gerileme eğiliminde olduğunu göstermektedir. Bu eğilim, kır ve kent arasındaki sınırların giderek belirsizleştiğini ve kırsal alanların ekolojik işlevlerinin baskı altında olduğunu ortaya koymaktadır (Aşıcı vd., 2025). Bu nedenle mekânsal sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için kır ve kentin ayrı sistemler değil, karşılıklı bağımlılığa dayalı bütüncül bir yapı olarak ele alınması gerekmektedir.

Dirençli kır-kent bütünlüğü yaklaşımı, günümüzün çok katmanlı krizleri karşısında mekânsal planlamayı yeniden düşünmeyi zorunlu kılmaktadır. Bu duruma bağlı olarak iklim değişikliği, gıda güvencesi sorunları, hızlı kentleşme ve doğal kaynak baskısı, kır ve kent arasındaki ilişkilerin birlikte ele alınması kritik bir konu olarak belirmektedir. Bu bağlamda, su yönetimi, iklim uyumu, biyolojik çeşitliliğin korunması ve gıda üretimi gibi meselelerde hem kırsal hem de kentsel sistemlerin birlikte ele alınmasını sağlayan ve bu sistemler arasında işlevsel bağlar kurarak bütüncül yapıyı destekleyen önemli araçlardan birinin Doğa Tabanlı Çözümler (DTÇ) olduğu görülmektedir.

Bu çalışma, kır-kent bütünlüğünü kavramsal ve uygulama boyutlarıyla incelemeyi; Kahramanmaraş Onikişubat ve Dulkadiroğlu ilçeleri örneğinde bu bütünlüğün mekânsal planlama süreçlerine doğa tabanlı çözümler aracılığıyla nasıl entegre edilebileceğini ortaya koymayı amaçlamaktadır. TÜİK kent-kır sınıflamasının kent çeperindeki kır-kent sürekliliğini açıklamadaki yeterliliği ve doğa tabanlı çözümlerin bu bütünlüğü güçlendirmedeki rolü, araştırmanın temel sorularını oluşturmaktadır. Çalışmada kavramsal çerçeve olarak TÜİK’in kent-kır sınıflaması esas alınmakla birlikte, peyzajın bütüncül yapısı ve kır-kent arasındaki karşılıklı bağımlılık ilişkisi nedeniyle kavramsal düzeyde “kent-kır” yerine “kır-kent” yaklaşımı benimsenmiştir.

Kır-Kent Bütünü

Kır-kent bütünlüğü, kırsal ve kentsel alanlar arasındaki ilişkiyi karşıtlık temelinde değil; süreklilik, etkileşim ve karşılıklı bağımlılık çerçevesinde ele alan bir yaklaşımdır. Bu perspektif, geleneksel kır-kent ayrımının ötesine geçerek, kentsel mekân ile kırsal peyzajı aynı ekolojik ve mekânsal sistemin bileşenleri olarak değerlendirmektedir. Bu bağlamda öne çıkan “akışkan-yüzey” yaklaşımı, yapı, zemin, altyapı ve açık alan sistemlerini birbirinden

kopuk unsurlar olarak değil; farklı ölçeklerde ilişki kuran süreklilikler bütünü olarak tanımlamaktadır (Wall, 1999; Corner, 2006; Baş Üstüner & Çavdar Sert, 2021). Böylece tarımsal alanlar, doğal ekosistemler, korunan bölgeler ve kentsel yeşil alanlar, birbirini tamamlayan bütüncül bir peyzaj sistemi için de değerlendirilmektedir. Bu anlayış, peyzajın yalnızca kent sınırları içindeki mekânsal organizasyonunu değil, aynı zamanda kırsal örüntüler ile kurduğu çok katmanlı ilişkileri de görünür kılmaktadır (Mostafavi, 2010; Baş Üstüner & Çavdar Sert, 2021).

Kır-kent bütünü, gıda sistemlerinin daha dayanıklı, kapsayıcı ve sürdürülebilir bir yapıya kavuşması için kritik bir öneme sahiptir. Bugüne kadar gelişen üretim ve tüketim alanlarını birbirinden hem sosyal hem de mekânsal olarak ayıran modern gıda sistemleri yerine gıda tedarikinin sosyal, ekonomik ve çevresel etkilerinin yenilikçi bir şekilde ele alınabileceği tek bir ekosistem olarak görmeyi sağlamaktadır. Kır-kent bütünü, kır ve kent arasındaki ilişkiyi gıda sistemi üzerinden yeniden kurarak yerel gıda kültürlerinin ve kırsal peyzajların kentsel yayılma karşısında korunmasına katkıda bulunmaktadır. Bu yaklaşım, kırsal alanların toplumsal değerini yeniden görünür kılarak kültürel sürekliliğin ve yerel kimliğin korunmasını desteklemektedir (Preiss vd., 2017). Ayrıca üretici ve tüketiciler arasında gelişen doğrudan ilişkiler; karşılıklı güven, dayanışma ve katılımcı etkileşimi güçlendirmekte, sürdürülebilir üretim anlayışı etrafında toplumsal ve politik bir farkındalığın gelişmesine katkı sunmaktadır (Preiss vd., 2017).

Kır-kent bütünü; kendine yetebilen ve dayanıklı yerleşim alanları oluşturma ideali olarak tanımlanabilir ve temel özellikleri aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Kır-kent çeperinde her iki alana ait arazi kullanımları bir arada görülebilir.
- Dağınık ve geçirgen sınırlara sahip dinamik bir geçiş dokusudur.
- Ekolojik işlevselliği yüksek dinamik bir bölgedir.
- Kentsel gelişme ile doğa arasındaki dengeyi kurar.
- Kır ve kent birbirine karşılıklı olarak bağımlıdır.
- Kentsel yayılımın sınırlanmasını sağlar ve tampon görevi görür.
- Krizlere karşı denge ve direnç noktası olan stratejik birimlerdir (Görgülü & Görgülü, 2021; Aşıcı vd., 2025).

Kentsel peyzaj planlamada kır-kent etkileşimini önceleyen politikaların geliştirilmesi; kentin çeperinde yer alan kırsal alanların arazi kullanımını etkin biçimde yönlendirmesi, tarımsal üretim, su ve atık su yönetimi sağlaması, biyoçeşitlilik ile kırsal karakteri koruması ve geleneksel yaşam pratiklerini sürdürmesi açılarından stratejik bir rol oynamaktadır (Aşıcı vd., 2025).

Doğa Tabanlı Çözümler

DTC, doğal ya da değiştirilmiş ekosistemlerin kullanımı yoluyla iklim değişikliği, afet riski, biyolojik çeşitlilik kaybı, su yönetimi ve kentsel ısınma gibi çevresel sorunlara bütüncül çözümler üreten yaklaşımlardır. Bu çözümler, yalnızca çevresel iyileşme sağlamakla kalmayıp; aynı zamanda ekonomik verimlilik, toplumsal refah ve mekânsal dirençlilik açısından da önemli katkılar sunarak sürdürülebilir kalkınma politikalarının temel bileşenlerinden biri hâline gelmiştir.

Uluslararası çerçevede DTÇ, Birleşmiş Milletler Biyoçeşitlilik Sözleşmesi COP15 kapsamında kabul edilen Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesi (2022) ile iklim uyumu, afet risklerinin azaltılması ve ekosistemlerin korunması için temel stratejiler arasında yer almıştır. Benzer şekilde UNEP ve Avrupa Birliği belgelerinde de DTÇ, ekosistemlerin korunması, onarımı ve sürdürülebilir yönetimi yoluyla çok yönlü fayda sağlayan maliyet-etkin yaklaşımlar olarak tanımlanmaktadır (UNEP, 2022; Çetin, 2024).

Kır-kent bütünlüğü bağlamında DTÇ, ekolojik bağlantılılığı güçlendiren önemli araçlardır. Yeşil altyapı uygulamaları kentsel ısı adası etkisini azaltırken mikroiklimi düzenlemekte; yağmur bahçeleri, biyosavaklar ve geçirgen yüzeyler suyun yeraltına sızmasını artırarak sel riskini düşürmekte ve su döngüsünü desteklemektedir. Ekolojik koridorlar ve yeşil kuşaklar ise habitat sürekliliğini sağlayarak biyoçeşitliliğin korunmasına katkı sunmaktadır. Ekonomik açıdan DTÇ, yüksek geri dönüş potansiyeline sahiptir; yatırımların 1'e 1,4-27 arası ekonomik fayda sağlayabildiği ve özellikle su yönetimi gibi alanlarda maliyetleri %15-64 oranında azaltabildiği belirtilmektedir (Shaver, 2009). Ayrıca kırsal kalkınma, ekoturizm ve yeşil istihdam açısından da yeni fırsatlar yaratmaktadır.

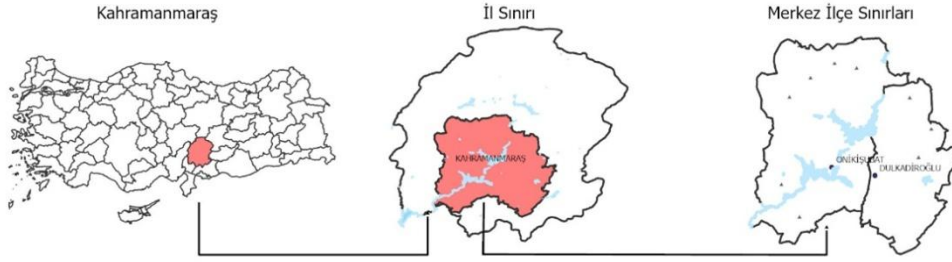
Gıda güvencesi açısından DTÇ, kent çeperi tarımı ve kentsel üretim alanları aracılığıyla yerel gıda sistemlerini desteklemektedir. Bu alanlar hem taze gıdaya erişimi kolaylaştırmakta hem de karbon salımını ve taşıma maliyetlerini azaltmaktadır (Çağlayan vd., 2020). Her ne kadar tüm ihtiyacı karşılamasa da kentsel tarım, kriz dönemlerinde gıda arz güvenliğine önemli katkılar sunmaktadır (Barthel & Isendahl, 2013).

Toplumsal açıdan DTÇ, yeşil ve açık alanlar aracılığıyla afetlere karşı tampon bölgeler oluşturmakta, fiziksel ve ruhsal sağlığı desteklemekte ve sosyal etkileşimi güçlendirmektedir. Aynı zamanda tozlayıcı türleri destekleyen tarımsal peyzaj düzenlemeleri üretkenliği artırırken kimyasal kullanımını azaltmaktadır (Avcıoğlu-Çokçalışkan vd., 2025). Bu çerçevede DTÇ, kır-kent bütünlüğünde üç temel işlev üstlenmektedir: Ekolojik dirençliliğin artırılması, ekonomik ve tarımsal sürdürülebilirliğin desteklenmesi ve toplumsal dayanıklılığın güçlendirilmesi. Bu yaklaşımın önemli örneklerinden biri Kolombiya'nın Envigado kentindeki INTERLACE projesi kapsamında geliştirilen SLAPE modelidir. Bu model, kentsel ve kırsal alanları ekolojik koridorlarla bağlayan korunan alan sistemi oluşturarak peyzaj sürekliliğini sağlamayı amaçlamaktadır. Aynı zamanda yapılaşma baskısını ekolojik eşikler üzerinden kontrol etmekte ve çok aktörlü yönetim yapısıyla kır-kent ilişkisini bütüncül biçimde yeniden tanımlamaktadır (INTERLACE, 2023).

MATERYAL ve YÖNTEM

Materyal

Araştırma, Kahramanmaraş ilinin Onikişubat ve Dulkadiroğlu merkez ilçelerinde yürütülmüştür. Araştırma alanı, Türkiye'nin güneyinde, Akdeniz Bölgesi'nin doğusunda yer almakta olup Akdeniz ikliminin etkisi altındadır. Toplam yüzölçümü 367.216,68 ha olan alanının konumu Şekil 1'de sunulmuştur.

Şekil 1. Araştırma Alanının Konumu

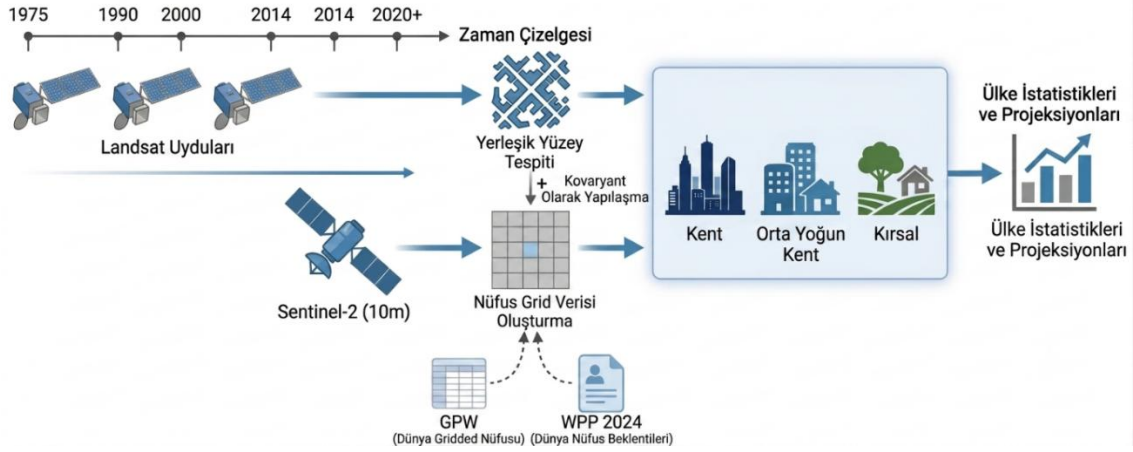
Yöntem

Araştırma, Kahramanmaraş İli Onikişubat ve Dulkadiroğlu merkez ilçeleri örneğinde kır-kent bütünlüğünün değerlendirilmesi ve doğa tabanlı çözüm önerilerinin geliştirilmesi amacıyla üç aşamalı bir yöntem çerçevesinde yürütülmüştür. Çalışma sürecinde kavramsal analiz, mekânsal veri değerlendirmesi ve planlama önerileri birbirini tamamlayan aşamalar olarak ele alınmıştır.

Birinci Aşama - Kavramsal Çerçevenin Oluşturulması: Araştırmanın ilk aşamasında, kır-kent bütünlüğü ve DTC konularına ilişkin uluslararası ve ulusal düzeyde literatür taraması gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda kır-kent ilişkileri, kırsal alanların dönüşümü, ekolojik bağlantılılık, dirençlilik, sürdürülebilirlik ve DTC kavramsal açıdan incelenmiştir. Ayrıca kır ve kent arasındaki karşılıklı bağımlılık ilişkisi, kentsel yayılmanın kırsal alanlar üzerindeki etkileri ve ekosistem hizmetlerinin mekânsal planlama süreçlerindeki rolü literatür değerlendirmeleri doğrultusunda ortaya konmuştur. Bu aşamada kavramsal çerçevenin netleşmesini sağlayan diğer adım da TÜİK'in Kent-Kır Sınıflaması, Eurostat DEGURBA yaklaşımı ve kır-kent bütünlüğüne ilişkin güncel planlama yaklaşımlarının incelenmesi olmuştur. Böylece araştırmanın kavramsal çerçevesi ile analiz ve değerlendirme sürecini yönlendirecek temel yaklaşım belirlenmiştir.

İkinci Aşama-Mekânsal Analiz ve Kır-Kent Sınıflaması: Araştırmanın ikinci aşamasında çalışma alanının kent-kır sınıfları bakımından mevcut durumu analiz edilmiştir. Bu kapsamda araştırma alanına ait mahalle sınırlarını içeren vektör veriler ilgili belediyelerden temin edilmiş; mekânsal analizlerde TÜİK tarafından yayımlanan ve Avrupa Birliği İstatistik Ofisi'nin (Eurostat) DEGURBA (Degree of Urbanisation-Kentleşme Derecesi) metodolojisine dayanan 2025 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) kent-kır sınıflaması verileri kullanılmıştır.

DEGURBA metodolojisi, idari sınırlara bağlı kalmak yerine tüm dünya yüzeyini 1 km²'lik nüfus hücrelerine bölmektedir. Bu hücreler nüfus büyüklüğü ve yoğunluğu eşiklerine göre sınıflandırıldığı için "Değiştirilebilir Alan Birimi Problemi" (MAUP) olarak bilinen, idari sınırların büyüklüğü nedeniyle verilerin yanlış yorumlanması riskini azaltmaktadır. 1975-2014 arasında Landsat uydu görüntüleri ve 2018'ten itibaren 10 m çözünürlüklü Sentinel-2 verileri kullanılarak yerleşik alanların fiziksel varlığı tespit edilmektedir. Resmi nüfus sayımı verileri 1 km²'lik hücrelere dağıtılmakta; oluşturulan nüfus hücreleri DEGURBA kriterlerine göre kategorilere ayrılarak ülkeler için karşılaştırılabilir istatistikler ve gelecek projeksiyonları üretilmektedir (Şekil 2).

Şekil 2. GHSL (*Global Human Settlement Layer*) (United Nations 2025’den Türkçeye çevrilerek).

Elde edilen grid nüfuslarına göre kent-kır sınıflarının belirlenmesinde iki temel eşik değeri kullanılmıştır:

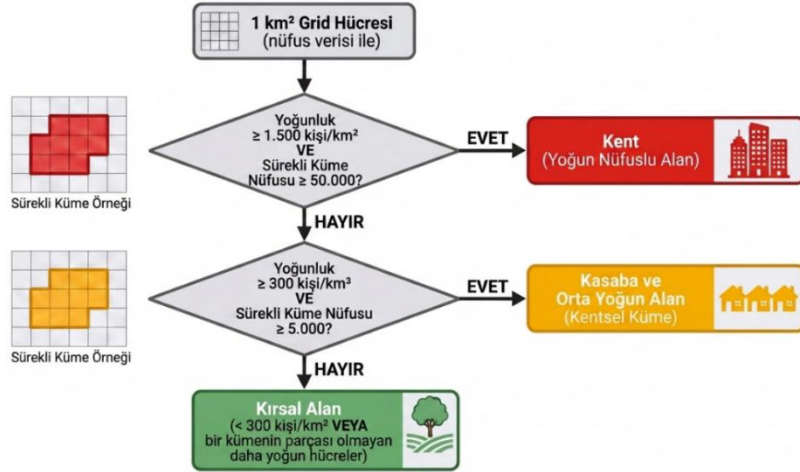
1. Her bir griddede yaşayan nüfus miktarı,
2. Benzer nüfus koşullarını sağlayan ve mekânsal olarak komşuluk ilişkisi bulunan grid kümelerinin toplam nüfusu.

Bu eşik değerler doğrultusunda gridler üç sınıfta değerlendirilmiştir:

- Kent Merkezi Gridleri: Grid nüfusunun 1.500 kişiden fazla olması ve bu gridlerin oluşturduğu kümenin toplam nüfusunun 50.000 kişiyi aşması,
- Kent Kümesi Gridleri: Grid nüfusunun 300 kişiden fazla olması ve ilgili grid kümesinin toplam nüfusunun 5.000 kişiyi aşması,
- Kırsal Gridler: Kent merkezi ve kent kümesi kriterlerini sağlamayan diğer grid alanları.

Grid ölçeğinde kentleşme derecesi belirlendikten sonra yerleşim düzeyindeki sınıflandırma mahalle ve köy ölçeğinde gerçekleştirilmiştir (Şekil 3). Buna göre;

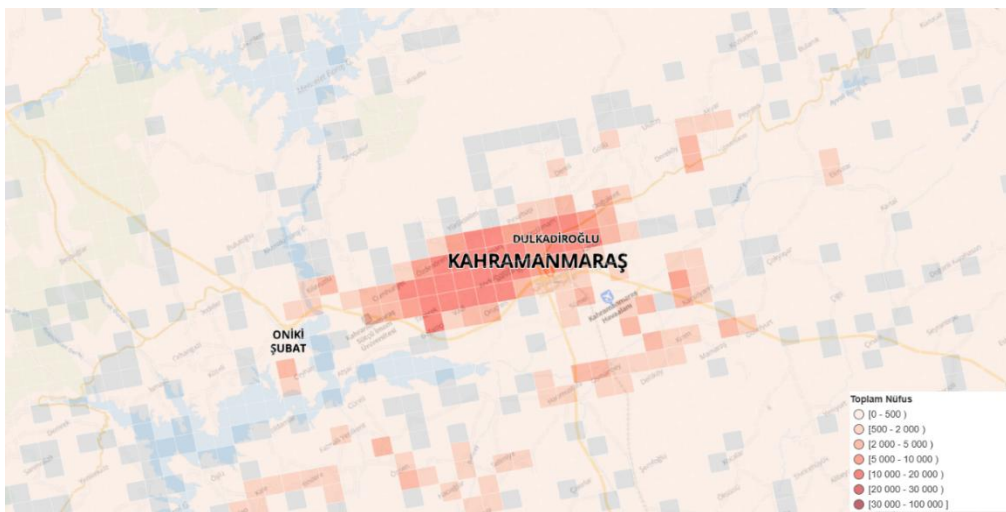
- Nüfusunun en az %50’si kent merkezi gridlerinde yaşayan yerleşimler “*Yoğun Kent*”,
- Nüfusunun %50’den fazlası kırsal gridlerde yaşayan yerleşimler “*Kır*”,
- Bu iki koşulu sağlamayan yerleşimler ise “*Orta Yoğun Kent*” olarak sınıflandırılmıştır (Şekil 3).

Şekil 3. Kentleşme Derecesi (Level 1) Eşik Değerler (United Nations, 2025'den Türkçeye çevrilerek)

TÜİK'in 2025 yılına ait DEGURBA yöntemi kullanılarak üretilen (Şekil 4) ADNKS verileri Onikişubat ve Dulkadiroğlu ilçe belediyelerinden elde edilen mahalle sınır verileri CBS ortamında öznitelik tablosuna eklenmiş ve mahalleler yoğun kent, orta yoğun kent ve kırsal alan olarak belirlenen kır-kent sınıfları mekânsal olarak ifade edilmiştir. Değerlendirmelerde alan ile ilgili diğer araştırmalardan da yararlanılmıştır.

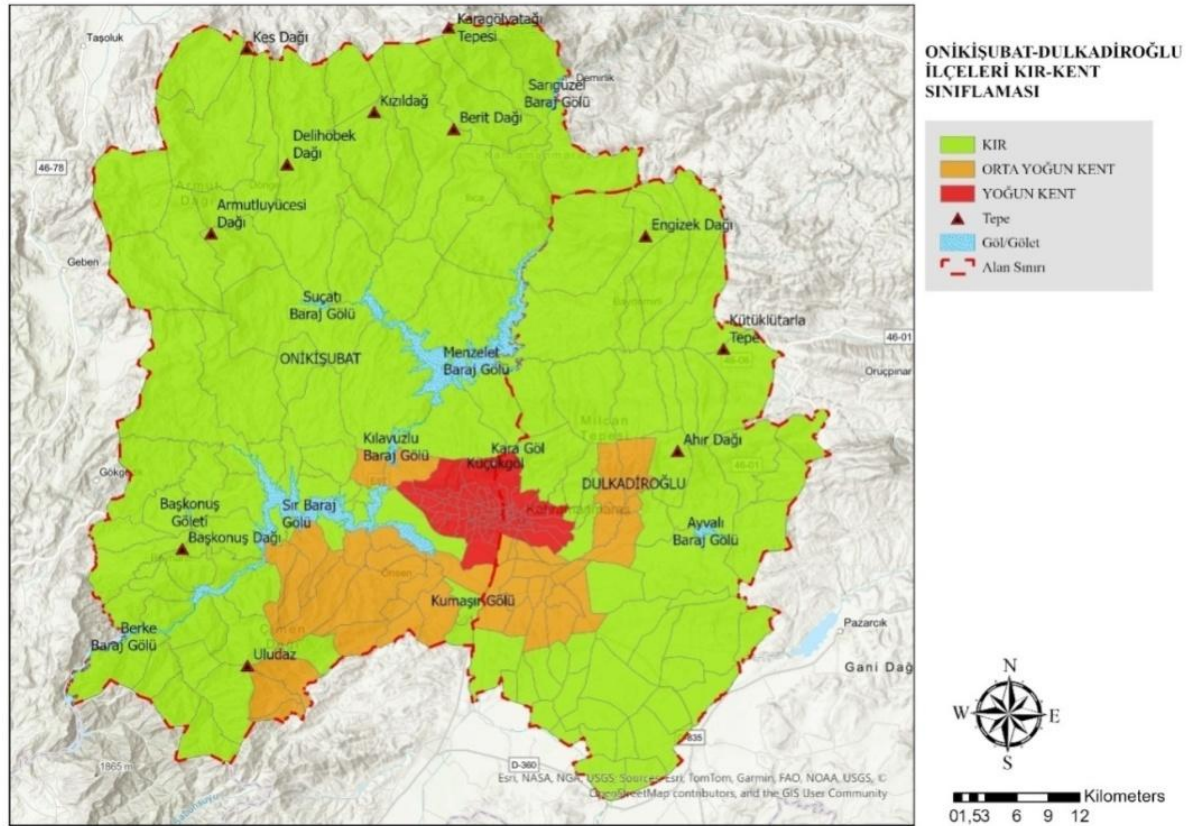
Üçüncü Aşama-Doğa Tabanlı Çözüm Önerilerinin Geliştirilmesi: Araştırmanın son aşamasında, mekânsal analiz bulguları doğrultusunda kır-kent bütünlüğünü güçlendirmeye yönelik DTÇ önerileri geliştirilmiştir. Bu kapsamda özellikle kır-kent çeperlerinde ekolojik sürekliliğin korunması, tarımsal üretim alanlarının sürdürülebilirliği, yeşil altyapı sistemlerinin geliştirilmesi, ekolojik koridorların oluşturulması, yağmur suyu yönetimi, geçirgen yüzey uygulamaları ve kent bostanları gibi uygulamalar değerlendirilmiştir. Öneri geliştirme sürecinde literatürde yer alan başarılı uluslararası uygulama örneklerinden yararlanılmış; Kahramanmaraş kent merkezi ve çevresinin ekolojik, mekânsal ve sosyo-ekonomik özellikleri dikkate alınarak araştırma alanına özgü doğa tabanlı planlama stratejileri ortaya konmuştur. Böylece kır ve kent arasındaki ekolojik, ekonomik ve sosyal ilişkilerin güçlendirilmesine yönelik bütüncül bir çerçeve oluşturulmuştur.

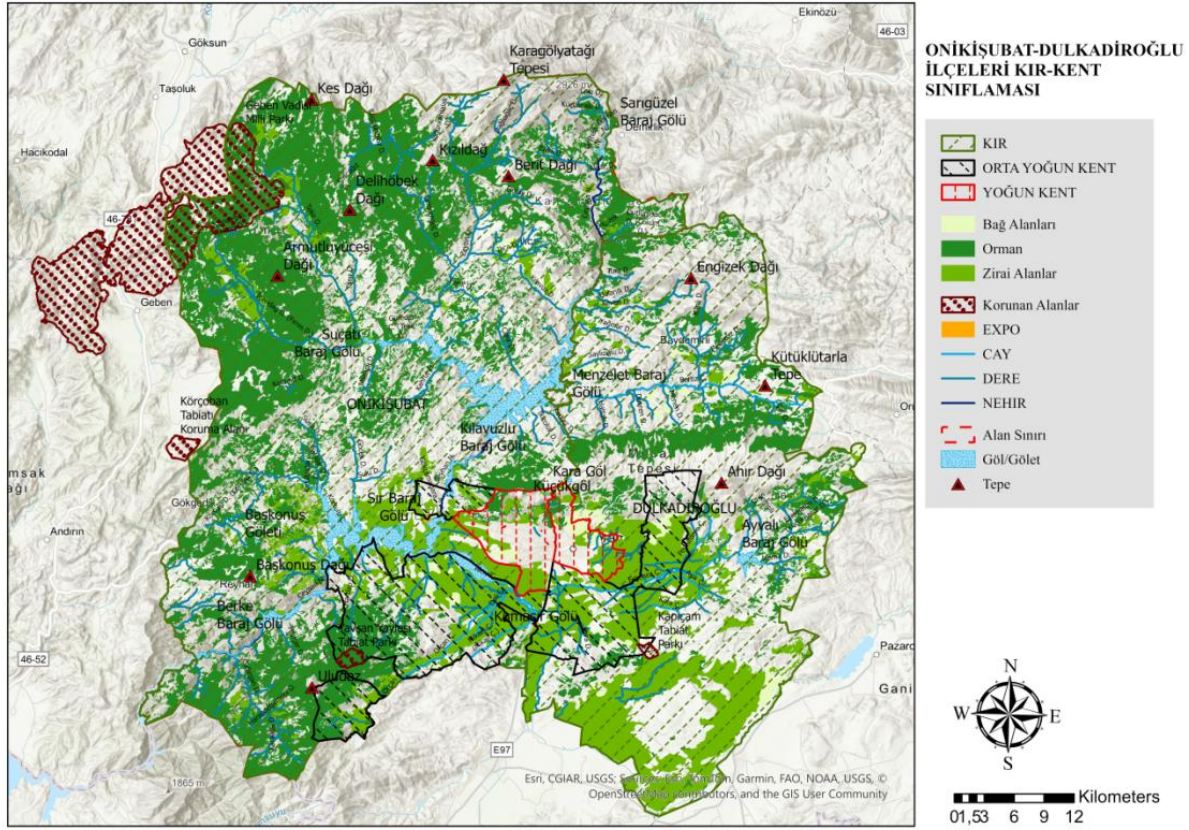
Şekil 4. DEGURBA Yöntemine Göre Kahramanmaraş İlini Oluşturan Gridler (TÜİK, 2026)

BULGULAR

Kahramanmaraş İli Onikişubat ve Dulkadiroğlu merkez ilçeleri için kır-kent odağında gerçekleştirilen analizler, çalışma alanında belirgin bir mekânsal ve işlevsel ayrışmanın bulunduğunu ortaya koymaktadır. 2012 yılında Kahramanmaraş'ın büyükşehir statüsü kazanması ve eski merkez ilçenin iki ayrı idari birime ayrılması, kentsel gelişim dinamiklerinin farklılaşmasına neden olmuş; bu süreç mekânsal kullanım biçimlerine de yansımıştır. Araştırma kapsamında TÜİK'in 2025 yılı ADNKS Kent-Kır Sınıflaması verileri kullanılarak hazırlanan haritada görüldüğü gibi çalışma alanı; “Yoğun Kent”, “Orta Yoğun Kent” ve “Kır” olmak üzere üç temel sınıfta değerlendirilmiştir (Şekil 5 ve Şekil 6).

Şekil 5. Onikişubat ve Dulkadiroğlu İlçelerinin Kır-Kent Sınıflaması

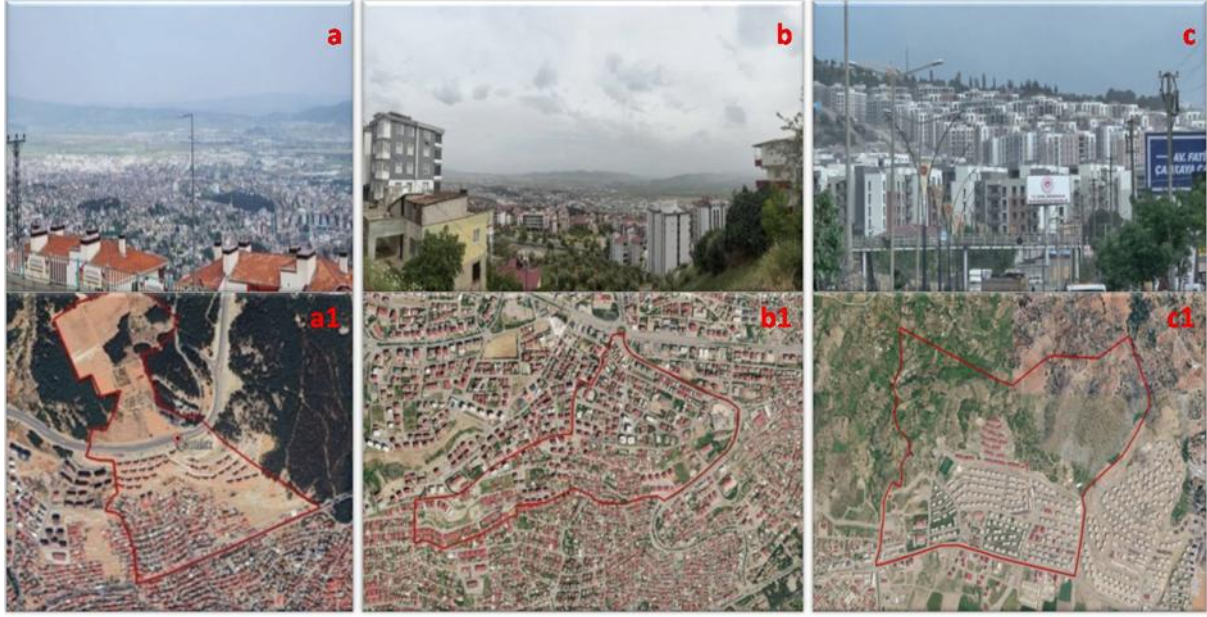

Şekil 6. Onikişubat ve Dulkadiroğlu İlçeleri Kır-Kent Sınıfları ile Arazi Kullanımı İlişkisi

Yoğun Kent Alanları

Kahramanmaraş metropoliten alanındaki iki merkez ilçe olan Dulkadiroğlu ve Onikişubat için gerçekleştirilen kent sınıflaması analizleri, çalışma alanında belirgin bir mekânsal ve işlevsel ayrışmanın varlığını ortaya koymaktadır.

Araştırma bulgularına göre yoğun kent sınıfına giren alanlar, çalışma alanının yalnızca %2,8'ini oluşturmasına rağmen nüfusun ve ekonomik faaliyetlerin önemli ölçüde bu bölgelerde yoğunlaştığı görülmektedir (Tablo 1). Yoğun kent alanları, kompakt ve süreklilik gösteren yapılaşma dokusu, yüksek nüfus yoğunluğu ve gelişmiş altyapı sistemleriyle öne çıkmaktadır. Bu alanlar, kentsel hizmetlerin, ticari faaliyetlerin ve kamu yatırımlarının merkezinde yer almakta; aynı zamanda ulaşım ağları, eğitim ve sağlık hizmetleri bakımından bölgesel çekim merkezi işlevi görmektedir. Yoğun kent alanları, doğu-batı doğrultusunda uzanan Ahır Dağı'nın güney eteklerinde konumlanmıştır (Şekil 7). Yoğun kent alanlarının güneyde Kahramanmaraş ovasına doğru uzanmakta olduğu, batıda ise Sır Baraj Gölü'nün bir sınır oluşturduğu görülmektedir. Kent merkezini oluşturan Onikişubat ilçesinde yoğun kent alanları, batıya ve güneye doğru konumlanırken, Dulkadiroğlu ilçesi yoğun kent alanlarının doğu ve güneydoğu yönünde yayılım eğiliminde olduğu görülmektedir.

Şekil 7. Yoğun Kent Alanlarına İlişkin Görseller ve Google Earth Görüntüleri
(a-a1: Çamlık Mah., b-b1: Abdulhamidhan Mah., c-c1: Doğukent Mah./Dulkadiroğlu İlçesi)

Dulkadiroğlu ilçesinde yoğun kent alanlarının ova yönünde gelişimi izlenmektedir. Onikişubat ilçesi kent merkezini oluşturan yoğun kent alanlarının kuzeyde orman sınırına dayandığı, hatta Ahır dağının step vejetasyonu ile örtülü yüksek bölümlerine kadar uzandığı görülmektedir. Dulkadiroğlu ilçesi yoğun kent alanlarının ise yine kuzeyde orman sınırına kadar, kuzey doğuda ise bağ alanlarına kadar yayıldığı görülmektedir. Bağ alanları, Kahramanmaraş kent halkının yaz aylarında ikincil konut alanları (bağ evleri) olarak kullandığı, geleneksel olarak zahire (kışlık yiyecek) hazırlamak ve dinlenmek için kullandıkları evlerin yer aldığı alanlardır (Şekil 7). Deprem sonrasında bağ evlerinin sürekli konut olarak kullanımı yaygınlaşmıştır ve kent halkı iş yerlerine gününbirlik geliş-gidiş yapmaktadır. Bu durumun, Onikişubat ilçesi yoğun kent alanlarının kuzeyde orman alanları ile Ahır Dağı'nın step vejetasyonuna sahip bölümlerinde güneyde ise tarım alanları üzerinde baskı oluşturduğu görülmektedir. Onikişubat ilçesinde yoğun kent alanlarının alansal büyüklüğü, Dulkadiroğlu ilçesi yoğun kent alanlarının alansal büyüklüğünün neredeyse iki katıdır (Tablo 1). Bu durum Dulkadiroğlu ilçesinin 6 Şubat Kahramanmaraş depremlerinde en fazla yıkımın gerçekleştiği ilçe olması ile açıklanabilir.

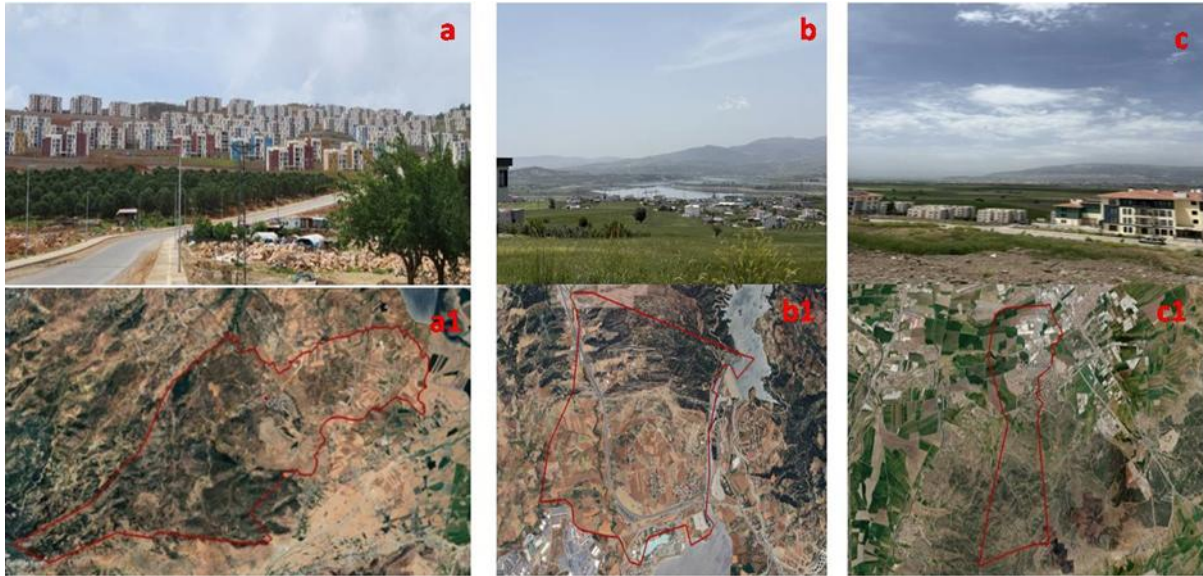
Mahalle ölçeğinde değerlendirildiğinde, yoğun kent sınıfına giren mahallelerin toplam mahalle sayısına oranı Onikişubat ilçesinde %35, Dulkadiroğlu ilçesinde ise %30'dur (Tablo 2). Onikişubat ilçesinde yoğun kent sınıfına giren mahalle sayısı 50 iken, Dulkadiroğlu ilçesinde yoğun kent sınıfına giren mahalle sayısı 32'dir. Bu durum, her iki ilçede de kentsel çekirdeğin belirli alanlarda yoğunlaştığını göstermektedir. Yoğun kent alanları aynı zamanda yüksek göç alma kapasitesi, heterojen nüfus yapısı ve ekonomik çeşitlilik ile karakterize olmaktadır. Hizmet sektörü ve ticari faaliyetlerin yoğunlaşması, bu alanların yalnızca yerel değil bölgesel ölçekte de işlevsel merkezler hâline gelmesine neden olmaktadır. Bununla birlikte yoğun kent alanlarında nüfus ve yapılaşma baskısının artması; altyapı kapasitesi, ulaşım, çevresel kalite ve yaşam standartları üzerinde önemli baskılar oluşturmaktadır. Özellikle kentsel yayılmanın çevredeki kırsal alanlara doğru genişlemesi, tarım alanları ve doğal eşikler üzerinde baskıyı artırmaktadır (Şekil 8).

Tablo 1. Kır-Kent Sınıflarının İlçelere Göre Alansal Dağılımı

	Onikişubat	Dulkadiroğlu	Toplam	Oran (%)
Kır	208475.13	110223.35	318698.48	86.80
Orta Yoğun Kent	24443.82	13960.08	38403.89	10.50
Yoğun Kent	6430.35	3683.96	10114.31	2.80
Toplam	239349.30	127867.39	367216.68	100.00

Orta Yoğun Kent Alanları

Araştırma alanında orta yoğun kent sınıfına giren alanların toplam yüzölçümü içerisindeki oranı %10,5 olarak belirlenmiştir (Tablo 1). Orta yoğun kent alanları, Onikişubat ilçesinde yoğun kent alanlarının batı, güney ve güneybatısına doğru bir yayılım göstermektedir. Ancak batıya yayılımında Sır Baraj Gölü önemli bir sınırlandırıcı olurken, güney ve güney batıya yayılımı bu su sisteminin sınırlandırmakta yetersiz kaldığı ve Kahramanmaraş ovasının kentsel gelişim baskısı altında kaldığı görülmektedir (Şekil 5). Ayrıca orta yoğun kent alanlarının Onikişubat ilçesinin güneybatısında yer alan biyolojik çeşitlilik açısından zengin Çimen Dağı ve Yavşan Tabiat Parkı üzerinde de önemli baskı oluşturduğu izlenmektedir. Onikişubat ilçesinin batısında Hasancıklı mahallesinde yer alan Organize Sanayi Bölgesi Sır Baraj Gölü üzerinde yapılaşma ve kirlilik baskısını artırmaktadır. Yine aynı bölgede yer alan EXPO rekreasyon alanı ve Kılavuzlu mesire alanı halkın rekreasyonel ihtiyaçlarını gideren önemli alanlardır.

Şekil 8. Orta Yoğun Kent Alanlarına İlişkin Görseller ve Google Earth Görüntüleri
(a-a1: Önsen Mah., b-b1: Hasancıklı Mah., c-c1: Ferhuş Mah./Onikişubat İlçesi)

Yerleşim sayısı bakımından Onikişubat ilçesinde 20 mahalle, Dulkadiroğlu ilçesinde 20 mahalle orta yoğun kent sınıfındadır (Tablo 2). Ancak Onikişubat ilçesi orta yoğun kent alanları alansal büyüklük olarak Dulkadiroğlu ilçesinin yaklaşık iki katıdır. Toplam alanın %10,5'ini orta yoğun kent alanları oluştururken, tüm mahallelerin %16,3'ü orta yoğun kent sınıfındadır. Dulkadiroğlu ilçesinde orta yoğun kent alanları, yoğun kent alanlarının güneydoğu ve doğu çeperine doğru yayılım göstermektedir. Güneydoğu yönüne gelişen orta yoğun kent alanları Kahramanmaraş ovası üzerinde baskı oluştururken, doğu yönündeki yayılım Ahır Dağı'nın eteklerinde Kahramanmaraş halkının geleneksel bağıcılık faaliyetlerinin görüldüğü kırsal mahalleler üzerinde baskı oluşturmaktadır (Şekil 5, Şekil 8).

Orta yoğun kent alanlarının yayılım yönünün ulaşım aksları doğrultusunda gerçekleştiği söylenebilir. Dulkadiroğlu ilçesi orta yoğun kent alanlarının ilçenin güneyinde yer alan tarım alanları ve orman alanları üzerinde baskı oluşturduğu görülmektedir. Ayrıca orta yoğun kent alanları sınırları içerisinde yer alan Kapıçam Tabiat Parkı, halkın rekreasyonel aktiviteleri için önemli bir alandır.

Orta yoğun kent alanları, yoğun kent ile kırsal alanlar arasında geçiş niteliği taşıyan mekânsal birimlerdir. Bu alanlarda kentsel ve kırsal arazi kullanımlarının bir arada bulunduğu karma bir yapı gözlenmektedir. Parçalı yerleşim dokusu, orta düzey nüfus yoğunluğu ve çeşitlenen ekonomik faaliyetler, bu bölgelerin temel özellikleri arasında yer almaktadır. Hizmet sektörü baskın olmakla birlikte tarım ve küçük ölçekli sanayi faaliyetleri de varlığını sürdürmektedir.

Tablo 2. Kır-Kent Sınıflamasına Göre Yerleşimlerin Sayısal Dağılımı

	Onikişubat		Dulkadiroğlu		Toplam	Oran (%)
	Mahalle Sayısı	Oran (%)	Mahalle Sayısı	Oran (%)		
Kır	71	51	53	51	124	51
Orta Yoğun Kent	20	14	20	19	40	16
Yoğun Kent	50	35	32	30	82	33
Toplam	141	100	105	100	246	100.

Bu alanların en önemli özelliği, kır ve kent arasında işlevsel bir eşik oluşturmastır. Günlük ulaşım hareketliliği, iş gücü dolaşımı ve hizmet ilişkileri bakımından yoğun kent alanlarıyla güçlü bağlar kuran orta yoğun kent bölgeleri, aynı zamanda kırsal üretim faaliyetlerinin devam ettiği alanlar olarak dikkat çekmektedir. Bu nedenle orta yoğun kent alanları, kır-kent bütünlüğünün sağlanması açısından stratejik öneme sahip geçiş zonları olarak değerlendirilmektedir. Araştırma alanında yoğun kent bölgesinin çevresinde yayılım gösteren orta yoğun kent alanları, deprem sonrası yeni konutların inşa edildiği kırsal mahallelerden oluşmaktadır. Yeni yapılaşma alanları Kahramanmaraş ovası ve kırsal alanlar üzerinde ciddi baskılara neden olmaktadır. Ayrıca deprem sonrası oluşan arazi rantına bağlı olarak görülen kaçak yapılaşma nedeniyle orta yoğun kent bölgesinde yeşil altyapı sistemlerinin önemli bileşenleri olan rekreasyonel alanlar, orman alanları ve tarım alanları üzerinde baskı artmaktadır.

Kırsal Alanlar

Araştırma bulguları, çalışma alanının büyük bölümünün kırsal karakter taşıdığını göstermektedir. Kırsal alanların, toplam yüzölçümü içerisindeki payı %86,8 olarak belirlenmiştir (Tablo 1). Yerleşim sayısının %50'si, toplam 124 mahalle kırsal alan sınıfındadır (Tablo 2). Onikişubat ilçesinde 71 kırsal mahalle bulunurken, Dulkadiroğlu ilçesinde 53 kırsal mahalle bulunmaktadır. Kırsal alanlar yoğun kent ve orta yoğun kent alanlarının çevresinde yer almaktadır (Şekil 5).

Kırsal alanlar, düşük nüfus yoğunluğu, parçalı yerleşim yapısı ve tarım ağırlıklı ekonomik faaliyetlerle karakterize olmaktadır. Bu alanlarda yerleşimler çoğunlukla küçük mahalleler ve dağınık kırsal dokular biçiminde gelişmiştir (Şekil 9). Bitkisel ve hayvansal üretim temel ekonomik faaliyet olmakla birlikte, son yıllarda kırsal turizm ve yerel üretim ağları gibi alternatif ekonomik faaliyetlerin de önem kazandığı gözlenmektedir.

Şekil 9. Kırsal Yerleşim Alanlarına İlişkin Görseller ve Google Earth Görüntüleri
(a-a1: Kumaşır Mah./Onikişubat İlçesi; b-b1: Bulanık Mah./Dulkadiroğlu İlçesi)

Onikişubat ilçesi kırsal alanları ilçenin kuzey, batı ve güney batı yönünde gelişim göstermektedir. Onikişubat ilçesi kırsal alanları içerisinde Başkanlık ormanları önemli rekreasyonel potansiyele sahip bir mesire alanıdır. Ayrıca 2025 yılında ilan edilen Geben Milli Parkı'nın bir kısmı Onikişubat kırsal alanları içinde bulunmaktadır. Onikişubat ilçesi kuzeyinde yer alan Menzelet mesire alanı Kahramanmaraş kentinin önemli rekreasyon alanlarından biridir. Tekir, Döngeler, Yeşilgöz mahallelerinin su kaynakları açısından zengindir ve rekreasyonel potansiyeli oldukça yüksektir. Onikişubat ilçesinin kuzeyinde yer alan dağlık bölgelerde yer alan kırsal mahalleler su kaynakları ve biyoçeşitlilik açısından zengindir. Onikişubat ilçesi güneyinde yer alan Kumaşır Gölü kentin su sistemini besleyen önemli bir sulak alandır.

Dulkadiroğlu ilçesi ise kuzey ilçeleri Ahır Dağı'nın kuzey bakırlı alanlarında yer alan ve güneyinde tarım alanlarına sahip kırsal mahallelerden oluşmaktadır. Ahır Dağı'nın kuzeyinde yer alan kırsal mahalleler ceviz ve bağ yetiştiriciliğinin (Bertiz Mah.) yaygın olduğu kırsal mahallelerden oluşmaktadır. Dulkadiroğlu ilçesinin güneyinde yer alan Ayvalı Barajı, bölgenin içme suyunu sağlamak, taşkın kontrolü ve sulama için inşa edilmiş önemli bir su ögesidir.

Araştırma kapsamında dikkat çeken önemli bulgulardan biri, Büyükşehir Yasası sonrasında kırsal mahallelerin mahalle statüsüne dönüşmesiyle birlikte tarım alanlarının artan biçimde kentsel baskı altında kalmasıdır. Özellikle kent çeperlerinde yapılaşma baskısının artması, tarımsal üretim alanlarının parçalanmasına ve üretim deseninin değişmesine neden olmaktadır. Bu süreç, kırsal alanların yalnızca mekânsal değil, ekonomik ve ekolojik işlevlerini de zayıflatmaktadır.

Elde edilen bulgular, Onikişubat ve Dulkadiroğlu ilçelerinin yalnızca kentsel alanlardan oluşmadığını; yoğun kent, orta yoğun kent ve kırsal alanların karşılıklı etkileşim içinde bulunduğu çok katmanlı bir mekânsal sistem oluşturduğunu göstermektedir. Yoğun kent alanları ekonomik ve yönetsel merkezler olarak öne çıkarken, kırsal alanlar üretim, doğal kaynak ve ekosistem hizmetleri açısından yaşamsal işlevler üstlenmektedir. Orta yoğun kent alanları ise bu iki yapı arasında geçiş ve entegrasyon bölgeleri olarak önemli bir role sahiptir. Ancak mevcut mekânsal gelişim eğilimleri, kır-kent sürekliliğinin giderek zayıfladığını ortaya koymaktadır. Plansız kentsel büyüme, tarım alanları ve ekolojik koridorlar üzerinde baskı oluşturarak kırsal alanların işlevsel bütünlüğünü tehdit etmektedir. Bu durum, kır ve kentin birbirinden bağımsız değil; karşılıklı bağımlılık ilişkisi içerisinde ele alınması gerektiğini açık biçimde göstermektedir. Dolayısıyla çalışma alanında sürdürülebilir ve dirençli bir kır-kent yapısının oluşturulabilmesi için, ekolojik bağlantılılığı koruyan, üretim peyzajlarını destekleyen ve doğa tabanlı çözümleri planlama süreçlerine entegre eden bütüncül yaklaşımlara ihtiyaç duyulmaktadır.

TARTIŞMA

Bulgular, kır-kent bütünlüğüne ilişkin literatürle genel olarak benzerlik göstermektedir; ancak çalışma yöntemsel açıdan mevcut araştırmalardan ayrılmaktadır. Özellikle Aşıcı vd. (2021), Baş Üstüner ve Çavdar Sert (2021) ile Görgülü ve Görgülü (2021) çalışmalarında kır-kent çeperi ve kırsal-kent ilişkileri daha çok iklim değişikliğine uyum ve mekânsal dönüşüm bağlamında ele alınırken, bu çalışmada TÜİK- DEGURBA metodolojisine dayanan kent-kır sınıflaması kullanılmıştır. Yıldırım ve Hazar Kalonya (2020) kent çeperinde sosyo-mekânsal dönüşüm problemini ortaya koyarken, Bollukçu ve Açıksöz (2021) ulusal ölçekte kalkınma planlarının kavramsal çerçevesini oluşturmaktadır. Bu çalışma ise DEGURBA yöntemiyle, bu mekânsal dönüşüm dinamiklerini ortaya koymaktadır.

Bununla birlikte, ilgili çalışmaların ortak noktası; kır ve kentin birbirinden bağımsız alanlar olarak değil, karşılıklı etkileşim içerisinde bulunan bütüncül bir sistem olarak değerlendirilmesi gerekliliğini farklı kavramsal çerçeveler üzerinden vurgulamalarıdır. Bu çalışma ise hem TÜİK-DEGURBA sınıflamasını esas alan mekânsal bir analiz sunması hem de bu sınıflandırma doğrultusunda DTÇ önerileri geliştirmesi bakımından literatürdeki benzer çalışmalardan ayrılmaktadır. Böylece çalışma, kır-kent bütünlüğünün mekânsal süreklilik, ekolojik bağlantılılık ve dirençlilik ekseninde değerlendirilmesine yönelik özgün bir katkı ortaya koymaktadır.

Bu çalışmanın temel metodolojik sınırlılığı, veri tabanı olarak benimsenen TÜİK-DEGURBA sınıflamasının öncelikli olarak nüfus büyüklüğü ve yoğunluğu kriterlerine dayanması, kır-kent ilişkilerinin arka planını oluşturan dinamik sosyo-ekonomik ve sosyal parametreleri doğrudan analize dâhil etmemesidir. Bu yönüyle araştırma; iklime duyarlı planlama stratejilerini geliştirirken sosyo-ekonomik göstergeleri ve toplumsal yapı bileşenlerini bütüncül bir yaklaşımla ele alan Aşıcı vd. (2021) ile Baş Üstüner ve Çavdar Sert (2021) gibi araştırmalardan yöntemsel olarak ayrılmaktadır. Çalışmada, yerel toplulukların yaşam kalitesi, sosyal yaşam örüntüleri ve kamusal hizmetlere erişilebilirlik derecesi gibi niteliksel/niteliksel göstergelerin kapsam dışı kalması, kır-kent bütünlüğünün sosyo-mekânsal boyutunun daha sınırlı bir çerçevede değerlendirilmesine yol açmıştır. Dolayısıyla, gelecekte kurgulanacak araştırmaların, mevcut saf mekânsal sınıflamaları yerel yaşam

endeksleri ve sosyal kırılganlık parametreleriyle entegre edecek şekilde tasarlanması, kır-kent bütününde çok daha kapsayıcı ve uygulanabilir planlama altlıkları üretecektir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Tarımsal ve kırsal kalkınma uygulamaları günümüzde, tarım topraklarının sürdürülebilir kullanımının ve uygulama politikalarının ekolojiyi önceliklendirme zorunluluğunu ortaya çıkarmaktadır. Temel gereksinimler açısından kır-kent arasındaki sosyo-ekonomik, eğitsel ve kültürel eşitsizliklerin azaltılması ulusal düzeyde bir öncelik olmalıdır. Kırsal alanlar eğer kentsel alanların hammadde, işgücü, gıda gibi birçok temel ihtiyacını gidermede temel aktör durumunda ise kırsal kalkınma da kır-kent arasındaki eşitsizlikleri azaltma konusuna daha fazla eğilme durumundadır. Ama bu durum; kentlerdeki tüketim kalıplarını, kaynak tüketen yaşam alışkanlıklarını kırsala taşıyalım ve refahı eşitleyelim anlamı taşımamaktadır. Burada ekolojiyi sürdürülebilir olarak önceleyen yaklaşıma gereksinim olduğu öncelikli olarak anlaşılmalıdır. Kuşkusuz kırsal kalkınma karmaşık (çevre-ekonomik-sosyal-kültürel-örgütsel) bir konudur. Bunun için de bilim dünyası, akademik çevre, uluslararası kuruluşlar, ulusal düzeyde karar vericiler, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları kalkınma olgusunu kırsala uygularken önce insan odaklı yaklaşım değil doğa ve insanı birlikte önceleyen politikaları içselleştirmelidir (Gülçubuk, 2023).

Nüfusun önemli bir bölümünün geçimini tarımdan sağladığı kırsal alanlar aynı zamanda doğal kaynakların çok yoğun olarak kullanıldığı yerlerdir. Bu nedenle, kırsal kalkınma çalışmalarının-politikalarının önemli ilkelerinden birisi, doğal kaynakların korunmasını esas alan, dengeli ve çevreye uyumlu tarımsal altyapının oluşturularak sürdürülebilir tarımsal ve kırsal kalkınmanın sağlanması olmalıdır. Çünkü kırsal alanda yaşam ortamı ve ekonomik faaliyetler, önemli ölçüde doğal üretim kaynaklarının kullanımına ve değerlendirilmesine bağlıdır. Bu durum büyük bir deprem geçirmiş ve toparlanma sürecinde olan bir alan için yaşamsal öneme sahip bir konu olarak belirlemektedir.

Bu çalışma sonuçta, Türkiye’de kır-kent ayrımının yalnızca istatistiksel bir sınıflama meselesi olmadığını; aynı zamanda ekolojik, mekânsal ve yönetsel boyutları olan bütüncül bir sürdürülebilirlik sorunu olduğunu ortaya koymaktadır. TÜİK’in DEGURBA temelli sınıflaması mekânsal yoğunluğu açıklamada önemli bir çerçeve sunsa da, kır ve kent arasındaki ekolojik süreklilik ve üretim peyzajları arasındaki ilişkileri ortaya koymada yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle kır-kent ilişkisi, yalnızca kategorik ayrımlar üzerinden değil, DTÇ ve peyzaj sürekliliği perspektifiyle de ele alınmalıdır.

Bulgular, kırsal alanların yüzölçümü bakımından baskın olmasına rağmen nüfus ve ekonomik faaliyetlerin yoğun kentlerde yoğunlaştığını; orta yoğun kentlerin ise kır ve kent arasında kritik bir geçiş zonu oluşturduğunu göstermektedir. Bununla birlikte, 6360 sayılı Büyükşehir Yasası sonrasında kırsal alanların kentsel baskıya daha açık hâle geldiği, tarım alanlarının parçalandığı ve ekolojik sürekliliğin zayıfladığı görülmektedir. Bu süreç, yalnızca kırsal üretimi değil; kentlerin gıda güvencesini, çevresel dayanıklılığı ve iklim uyum kapasitesini de olumsuz etkilemektedir. Şunu da unutmamak gerekir ki; bir doğal afet sonrası ekolojik hassasiyetle kırsal kalkınmayı gerçekleştirmek; iklim değişikliğini ve etkilerini azaltmadan, arazi parçalanmasını önlemeden, su kaynaklarını akılcı kullanmadan, doğal kaynakları sorumlu kullanmadan, kırsalda ortak sorunlar etrafında etkin örgütlenmeden, kırsalın kapsayıcılığı artırma unsurlarını sağlamadan mümkün olmayacaktır.

Varılan sonuçlar, kır ve kenti birbirinden bağımsız ele alan mevcut planlama yaklaşımının sürdürülebilir olmadığını göstermektedir. Bu nedenle idari sınır odaklı yaklaşımlar yerine ekolojik bağlantılılığı, üretim peyzajlarını ve sosyo-ekonomik ilişkileri birlikte değerlendiren bütüncül planlama modellerine ihtiyaç vardır. Bu kapsamda öneriler şu şekilde sıralanabilir:

- Yoğun kent alanlarında yeşil altyapı yaklaşımıyla kent içi rekreasyon alanları artırılarak kuzeyde yer alan orman alanları ile güneyde yer alan tarım alanları arasında ekolojik koridorlar oluşturulmalı böylece kır ve kent arasında bağlantılılık sağlanmalıdır.
- Araştırma alanının su sistemini oluşturan baraj göllerinin çevresinde iyi tarım uygulamaları artırılmalı, baraj göllerinin üzerindeki kirlilik baskısı azaltılmalıdır.
- Su sistemini oluşturan baraj gölleri çevresinde kent halkının sosyal gereksinimlerini karşılamak üzere rekreasyon alanları oluşturulmalıdır.
- Onikişubat ilçesi kırsal bölgesinde yer alan Kumaşır Gölü restore edilmeli, korunmalı, sulak alanın sürdürülebilir yönetimi sağlanmalıdır. Böylece yeşil altyapı sisteminin güçlü bir elemanı olarak işlevini sürdürmesi sağlanmalıdır.
- Geçirgen yüzeyler, yağmur bahçeleri ve biyosavaklarla su sistemi korunmalı, yönetilmeli ve güçlendirilmelidir.
- Yoğun kent alanlarında akarsu kenarları ve ulaşım sistemleri uygun türlerle bitkilendirilmeli ve böylece ekolojik koridorlar oluşturulmalı, yeşil altyapı sistemi güçlendirilmelidir.
- Kır-orta yoğun kent-kent bağlantısı ekolojik koridorlar ve yeşil kuşaklarla artırılmalıdır.
- Ekolojik koridorlar ve yeşil kuşaklarla kır-kent bağlantısı artırılmalıdır.
- Geleneksel bağ evlerinin kültürel olarak korunması, sürdürülmesi ve geliştirilmesi için mekanizmalar oluşturulmalıdır.
- Bağcılık faaliyetleri ve tarım faaliyetleri, tarımsal ormancılık (agroforestry) uygulamaları ile desteklenmelidir.
- Kırsal mahallelerde yaşam standartları yükseltilmeli, üretim faaliyetleri desteklenmeli, pazarlama sorunları için stratejik planlar üretilmelidir.
- Kırsal mahallelerde kent halkının sosyal yaşam ihtiyaçlarını karşılamak üzere rekreasyonel alanlar tasarlanmalıdır.
- Atıl ve parçalanmış alanlar ekolojik restorasyon yoluyla yeniden işlevlendirilmelidir.
- Çok aktörlü yönetim modelleriyle yerel yönetim, akademi ve toplum sürece dâhil edilmelidir.

Bu yaklaşımlar, kır-kent bütünlüğünü güçlendirerek daha dirençli, sürdürülebilir ve ekolojik olarak dengeli yerleşim sistemlerinin oluşturulmasına katkı sağlayacaktır. DTÇ kır-kent bütünüünün oluşturulmasında önemli bir araçtır. Bundan sonraki çalışmalarda afet öncesi ve afet sonrası farklı yıllara ait kent sınıflamasına ilişkin mekânsal altlıklar oluşturularak kır-kent bütünüünün değişimini incelemek ve mekâna özgü somut önerilerle desteklemek literatüre önemli katkı sağlayacaktır.

YAZAR KATKILARI

Yazarlar eşit olarak katkı sağlamıştır.

FİNANSAL DESTEK BEYANI

Bu araştırmada kullanılan tüm veriler Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) 1001 Programı kapsamında desteklenen 124O997 numaralı proje aracılığıyla elde edilmiştir.

ÇIKAR ÇATIŞMASI

Yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

ETİK KURUL ONAYI

Bu çalışma için etik kurul onayı gerekmemektedir.

KAYNAKLAR

- Aşıcı, G., Aygün Oğur, A., & Hazar, D. (2025). Kır-kent çeperinde iklime duyarlı planlama yaklaşımı: Denizli örneği. *Planlama*, 35(1), 50–69.
- Avcıoğlu-Çokçalışkan, B., Bozok, G., Fidantemiz, Y. F., Kahya, D., & Can, A. (2025). *Tarımda doğa tabanlı çözümler: Çiftçiler için eğitim rehberi*. Doğa Araştırmaları Derneği.
- Barthel, S., & Isendahl, C. (2013). Urban gardens, agriculture, and water management: Sources of resilience for long-term food security in cities. *Ecological Economics*, 86, 224-234. <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2012.06.018>
- Baş Üstüner, F., & Çavdar Sert, S. (2021). Kentsel peyzajın değişen kavramsal çerçevesi: Ankara üzerine değerlendirmeler. *Ankara Araştırmaları Dergisi*, 9(1), 89–107.
- Bollukcu, P. ve Açiksöz, S. (2021), Türkiye'nin kırsal kalkınma perspektifine peyzaj mimarlığı açısından bir bakış. *ArtGRID - Journal of Architecture, Engineering & FineArts*, 3(1), 48-64.
- Corner, J. (2006). Terra fluxus. C. Waldheim (Ed.), Landscape urbanism reader içinde (s. 21–33). Princeton Architectural Press.
- Çağlayan, S. D., Balkız, Ö., Arslantaş, F., Sanalan, K. C., Lise, Y., & Zeydanlı, U. (2020). Şehir planlama aracı olarak ekosistem hizmetleri: Çankaya ilçesi örneği. Doğa Koruma Merkezi.
- Çetin, M. (2024). Doğa tabanlı çözümlerle karbon yutak alanları tesisi. T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Çölleşme ve Erozyonla Mücadele Genel Müdürlüğü.
- Gülçubuk, B. (2023). Sürdürülebilirlik Bağlamında Kırsal Kalkınma- Ekoloji Etkileşimi. Kapadokya Ekonomi Toplantıları VI: Ekolojik Sürdürülebilirlik ve Ekolojik Tarım. Kapadokya Üniversitesi Yayınları, s.48-59.
- Görgülü, Ç. & Görgülü, L. (2021). İklim değişikliğine eko-morfolojik yaklaşım: Kentsel çeper kuşak alanları. *Journal of Environmental and Natural Studies*, 3(1), 72–99.
- INTERLACE Project. (2023). *Urban ecosystem restoration in Latin America and Europe*.
- Mostafavi, M. (2010). *Why ecological urbanism? Why now?* M. Mostafavi, G. Doherty (Ed.), Ecological urbanism içinde (s. 12-53). Switzerland: Lars Muller.

- Öksüz, A. M., Beyazlı, D., Aydemir, S., & Sulak, B. (2014). Kırsal alan sınıflaması: Ülkesel boyut. 14. *Ulusal Bölge Bilimi ve Planlama Kongresi Bildiriler Kitabı*. İstanbul Teknik Üniversitesi.
- Preiss, P., Charão-Marques, F., & Wiskerke, J. S. C. (2017). Fostering sustainable urban-rural linkages through local food supply: A transnational analysis of collaborative food alliances. *Sustainability*, 9(7).
- Shaver, E. (2009). Low impact design versus conventional development: literature review of developer-related costs and profit margins. Prepared by Aqua Terra International Ltd. for Auckland Regional Council. Auckland Regional Council Technical Report.
- TÜİK.(2023). *Kent-kır nüfus istatistikleri* (Haber Bülteni No. 49755). <https://veriportali.tuik.gov.tr/tr/press/49755>
- TÜİK.(2025). *Kent-kır nüfus istatistikleri* (Haber Bülteni No. 53899). <https://veriportali.tuik.gov.tr/tr/press/53899>
- TÜİK. (2026). Coğrafi İstatistik Portalı (<https://cip.tuik.gov.tr>).
- UNEP.(2022). *Nature-based solutions for supporting sustainable development* (Resolution UNEA 5/5).
- United Nations (2025). World urbanization Prospects 2025: Methodology of the United Nations urbanizations estimates and projections. UN DESA/POP/2025/TR NO.14, December 2025
- Wall, A. (1999). *Programming the urban surface*. J. Corner (Ed.), Recovering landscape içinde (s. 232–249). Princeton Architectural Press.
- Yıldırım, M., & Hazar Kalonya, D. (2021). Kır-kent çeperinde yer alan kırsal yerleşimlerin sosyo-mekânsal dönüşümü: Ödemiş örneği. *JENAS Journal of Environmental and Natural Studies*, 3(1), 22-55. <https://izlik.org/JA33LZ44KP>